

תקנה את כפתור וברח - ציור האצות עירון
(פ) הרהר עזרה
(ג) עזרה - עזרה (3)

תקנה בראשית מא מקץ

היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדה אצל הפרות על-שפת היאר: ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאות וייקץ פרעה: ויישן ויחלם שנית והנה | שבע שבליים עלות בקנה אחד בריאות וטבות: והנה שבע שבליים דקות ושדופת קדים

בישן קמחיו וחסרון בשר וקמן קמחיהו דתורן על ביה נהרא: ואכלן תורתא בישן קמחיו וחסרון בשר ית שבע תורתא שפרין קמחיו ופטימתא ואתער פרעה: ודמוך וחסלם תענות והא שבע שבליא קלון בקניא חד פטימן וקבין: והא שבע שבליא קלון ושקיפון קדום צמחן

לקם בהיר

שאלו גדל בו, וכאלו אמר ומרעהו נעשז שפירושו נשדה שיש בו עשב (רא"ם): (ה) מניא ראה מלשון הלע"ז שנמקום שיאלמו בהמה כמושה אומרין ט"ז ב"ש שפירושו נשר דק, כלומר נשרה עליה מעט, כמו כן דברה מורה מלשון בני אדם, והמליך ולא אמר חסרי נשר או כמושז (רא"ם), ויש טעמא טי"א בלע"ז שהוא קרום ומנה בין מומי ובהמה דק או פגול מלשון הנוטה כדוק שמים, ופירושו שהנשר נעשה כחוש ועובי כקרום: (ו) הנה ענין הבליעה יש לפתורו ב' אופנים, אופן א' שהוא אכילה וכל לרמוז שמי הרעב יתפרנסו מרביע השנע, ואופן ב' ענין כליה שהרעב יכלה שפע השנע, ובחר רבינו באופן ה', כי מה שנמפרנסו ימי הרעב מהנותר זה ענין בחירי שטרחו ואצרו ושמרו התבואה, ועל זה לא יבא החלום לומר עמידות שעמדים הם לאצור, אלא בל להגיד עמידות שעמיד לבא רעב גדול, ומכלית העמידות הוא כדי שידעו לעשות שמירה ולהכין, ולזה הוכרח רבינו לפרש לקמן שענין הבליעה רומז לשכחת השמחה וענין שלא נרע כי בלא אל קרננה רומז על שכחת והעלמת השפע, הגם שהם ב' דברים סמוכים דומים זה לזה, ולא כן הוא שיטת הרמב"ן ז"ל ע"ש, אבל סמך חזק וראיה גדולה יש להביא לשיטת רש"י מחלום השבליים, כי שם אין ענין אכילה כלל אלא ענין בליין (רא"ם): (ז) כמו לעיל מניא ראה מלשון בני אדם שאין מקפידים לומר שמו המיוחד אלא קורין את השורש אשר נשא על עצמו את השבולת טו"ל, הגם שטו"ל שם מיוחד לקנה הגדילה בלבם, כמו כן מורה הק' קרא את הנבעול והקש "קנה" נעבור שדומה לו שהוא חלוט וגובה קנה, והכוונה שנבעול אחד שדק לנמוח עליו שבולת אחד היה עליו ו' (רא"ם): (ח) גם זה כמו דביבור הקמון, כי בריאות שיך לומר על אדם או בעל חי שאין לו עוס מחלה ואינו כחוש וחלש, אבל אומרים לפעמים דרך מליצה גם על התבואה ושאר חפלים, כלומר בריאות וטובות הייט קך, ומזו עליו להראות טובותו השלימה (רא"ם): (ט) הוא שם חולי וכשהתבואה נלקה בשדפון ובחפרון קורין לו כן, וכן מה שלפנינו אין הפי' שהיו השבליים נלקים בחולי כגון שהיה נרקב או שיני מראה אלא חוק ממה שהיה החטע שבחוק השבליים דק וקל וקטן, היה כמעט ריק והיה חסר ממנו הורע שנפלו מחוכו על ידי הרות, ומניא ראה מהאונקלוס שאמר ושקיפון קדום שפירושו חבונות ע"י רוח מזרחית, משא"כ בפרשת תבוא על שדפון וירקון פירש האונקלוס וכשדפונא וציקונא שהם שמות חללים, הגם שרש"י אינו מודה לו, כי גם שם פירש מכות תבואה, אבל לפי שיטת האונקלוס ראה חוקה (ג"א): (י) פי' לכן נקראת הדף העליונה שנפתח שלמעלה מן הדלת משקוף, הרי לך שחיבת שקופן לשון חיבות ומכה הוא: (יא) כי לא כל רוחות מזרחיות משדפות התבואה רק אוחו שקורין ב"ש"א (רא"ם):

רש"י

(ג) ודקות בשר. טיני"ש בלע"ז * בלע"ז, לשון דק: (ד) ותאכלנה. סימן שכהא כל שמחה השנע נשכחת" ביומי הרעב: (ה) בקנה אחד. טו"ל"י בלע"ז: בריאות. טיני"ש בלע"ז: (ו) ושדופת. כלייא"ש בלע"ז, ושקיפון קדום (חוקה) חבונות, לשון משקוף החבונות חמיד על ידי הדלת" המכה עליו: קדיים. רוח מזרחית * שקורין ב"ש"א"י: שיי טעמא טי"א. מורחית ומחית.

אונקלוס

בראשית מא מקץ תקכו

צמחות אחריהן: ותבלענה השבליים הדקות את שבע השבליים הבריאות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום: ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את-כל-חרטמי מצרים ואת-כל-חכמיה ויספר פרעה להם את-חלמו ואינפותר אותם לפרעה:

בתריהון: ז ובלעא שבליא קנתא ית שבע שבליא פטימתא ומליתא ואתער פרעה והא חלמא: ה והנה בצפרא ומסרפא רוחה ושלח ויקרא ית כל חרשי מצרים וית כל חכמיה ואשתעי פרעה והון ית חלמה וית דפשר ותהון

רש"י

(ו) הבריאות. טיני"ש בלע"ז: והנה חלום. וכנה (שלים) חלום שלם לפניו"י והולך לפותרים: (ח) ותפעם רוחו. ומטרפא רוחי (חוקה), מקשקשת בחוכו כפעמון"י, ובנצנצולנר אומר (תייל ב' א) ותפעס רוחו, לפי שהיו שם שתי פעימות"י שכחת החלום והעלמת פתרונו (ב"ר - חמ"א): חרטמי. הנחרים צימיו מתיס"י ששוללים בעלמות (חמ"א), טימיו כן עלמות בלשון ארמי, ובמשנה (אהלות י"ז ז) בית שהוא מלא עמיל, מלא עלמות: ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אוחס

לקם בהיר

(יב) חזר ואמר דבר זה, לפי שלמעלה יש לגמגם ולומר למה יאמר הכתוב דבר אחד ב' פעמים בריאות וטובות שמשמעותן אחד, ולזה הטעם לומר שאין בריאות פירושו טובות, אבל כלן שאמר הבריאות והמלאות מוכרח ביוחד, שחוק מנ' דברים אלו טובות ומלאות אין דבר מה לשבח בו אלא התבואה (מ"ל): (ג) כי מיבנה והנה פירושו דבר הנא פחאוס ולא היה כן עד עתה, ואין לומר שהכוונה כי כאשר הקץ ראה שלא היה אמת מה שראה אלא חלום היה, כי אמר חלום הראשון גם כן ויקץ וראה שמלום היה ולא אמר הכתוב והנה חלום, אלא ודאי שרק עתה שיך לומר והנה חלום שרק עתה נשלם, וסמך שבהקילה ראשונה היה אמנע הלילה וישן שינה כדי להשלים החלום, אבל עתה נדד שנתו ולא רצה לישן עוד וידע כי נשלם החלום, ועדיין קשה למה סיפר הכתוב דבר זה, לזה אמר והולך לפותרים ותפעם רוחו ומיש שלם אמר חרטומיו (ג"א): (יד) רצונו לפרש חיבת ותפעם ואמר שהאונקלוס חרמנו קשקש כי ומטרפא רוחיה הוא מלשון בליים טרופות, אבל גם זאת צריך לדעת היאך מלא האונקלוס לחרמנו כן, לזה אמר שהחיבה נגזר מפעמון, כי גופו היה מודעו ומקשקש מההטועות הרוח שנחוכו כמו שהפעמון מקשקש מהטועה הענבל שחבו (רא"ם): (טו) כי פי' מיבנה ותפעם הקיש פי' עשה פעולה אחת שהקיש את עצמו לדבר אחר, משא"כ ותפעם פירושו שהקיש בעצמו כלומר הקיש עצמו לעצמו ועשה הוא בעצמו ב' הפעולות, לזה רמו על ב' פעימות (ג"א), או משום שכן דרך ח"ל כשאלו אחת נכפל בחיבה לדרוש החיבה ב' פעמים, כגון וייר ב' יצירות, וכן רבים מה (רא"ם), ומה שלא היה גם כאלן שכחת החלום, אפשר משום שאו לא היה יודע שר המשקים שיכול יוסף לפותרו ולא היה מה שהיה (מהרש"א): (טז) מיבנה חרטומי נגזר מנ' חיבות חר טימי, וחר הוא מלשון לנקה כמו יחיר בהו ר'

אור החיים

כסדר הראשון שמהאור הוא התחלת הויתן: משנתו אז הכיר למפרע כי היה חולם, וכוא אומר ו. וייקץ וגו' והנה חלום"י אולי כי בחלום השבליים לא הכיר בו בחלמו כי היה חולם וכיה חושב שהיה נבחק לרוב צהירות הדבר והכירו בלא צלול"י כדרך החולם, אלא אחר שעמד אור בהיר (יא) עיין רש"י פי' והנה חלום, אבל גם לפירושו ז"ל קשה, למה צריך לומר כל זאת. (יב) וגם זאת סימן לאמיחת החלום, וכמו

אור בהיר

R. Simon

(1)

בראשית מא מקץ תקלב

לפרעה: כו שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה חלום אחד הוא: כו ושבע הפרות הרקות והרעת העלת אחריהן שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב: כח הוא

אונקלוס

ס שבע תורתא סבתא שבע שנין אנון ושבע שבליא סבתא שבע שנין אנון חלמא חר הוא: כו ושבע תורתא סבתא ובישתא רסקון בתריהון שבע (ג' שבעא) שנין אנון ושבע שבליא לקותא דשקופו קדים יהוון שבע שני כפנא: כח הוא

לקט בהיר

רש"י

צכן אלא הכי"י לפי שנתרוקנו מן הרע: (כו) שבע שנים. ושבע שנים. כולם אינן אלא שבעי, ואשר נשכח החלום פעמים לפי שהדבר מחומק כמו שפירש לו בסוף ועל השנות החלום וגו', בשבע שנים

אור החיים

מזרים. ואומרו הגיד לפרעה כי פי שיש סיפוק צידו לעשות תיקון כמו שאמר לבסוף (פסוק ל"ג) מופלא שהוא שני רעב. עוד נראה כי לזכר ששבע אינו אלא לזרז תיקון שני רעב' כמו שגילה לבסוף שזרה ללקט חבואות שני שבע לשני רעב, לזה לא הזכיר אלא שני הרעב כי הוא עיקר הודעת החלום

אור בהיר

פסר מן המלום. ומרן שיוסף מתן גורלו פי מתן עמנו במה הקב"ה וכו' לכן לא הזכיר את עמנו בפסוק, או יהיה הפי הקב"ה מתן גורל של יוסף במה שמנע וכו' לכן לא בא בחלום מי יהיה הפרנס. (כט) ולא אמר הגיד לו. (ל) כי מבליט הודעת המלום לפרעה לא לגלות לו עמדות, אלא לעשות שימור לימי הרעב.

אונקלוס

בראשית מא מקץ תקלא

דמפרים לבישו: כ ואכלן תורתא סבתא ובישתא ית שבע תורתא קרמיתא פטימתא: כא ועלא למעיהו וקא אחריע ארי עלו למעיהו ומחיהו ביש כד בקרמיתא ואתערית: כב וחיות בחלמי והא שבע שבליא סקון בקניא חר סקון ומקון: כג והא שבע שבליא נון לקון שקופו קדים צמקון בתריהון: כד יבצען שבליא לקותא ית שבע שבליא סבתא ואפרית לחרשיא ולית די מחוי קי: כה ואמר יוסף לפרעה חלמא דפרעה פרעה חר הוא ית די ית עתיר למעבר חוי לפרעה:

והתאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשנות הבריאת: כא ותבאנה אלקרבנה ולא נודע כיבאו אלקרבנה ומראיהו רע פאשר בתחלה ואיקץ: כב וארא בחלמי והנה שבע שבלים עלת בקנה אחד מלאות וטבות: כג והנה שבע שבלים צנמות דקות שדפות קדים צמחות אחריהם: כד ותבלען השבלים הדקות את שבע השבלים הטבות ואמר אל-החרטמים ואין מגיד לי: כה ויאמר יוסף אלפרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה הגיד

לקט בהיר

רש"י

משמע קן מלשון רש"י, דרש"י ו"ל לא אמר כל רק" שנמקרא רק אמר כל "רקות" ועוד דכל הלשון של רש"י דחוק הוא לפי פירושו (דע"י): (כח) ויש גידסא יצאות כסלע, והיינו רק, שאם נתייבש נמכוון ומקטן ומקשה, והכמוב שאמר צנמות דקות הוא דבר אחד שנעשה דק ע"י שנתייבש, וזה הפך כמל שפירשו הכר מלא, הקש שנכווה הודע מלא ממנו ואז הוא רק מלמחות שבו, ואח"כ אמר הכמוב שדופות קדום וז קללה אחרת, כלומר ראה השבלים רעים ונקיים כב' דברים מצוי היה ריק מהרע שנמנע מרות הקדים, ומצוי השני היה רע ויבש כסלע, גם כשהכמוב סיפר החלום סיפר

אור החיים

כה. את אשר האלהים וגו' יי) יתבאר על דרך אומרו ז"ל (ברכות כ"ה). ג' דברים הקצ"ה מכרה עליהם והם שבע ורעב ופרנס, והוא אומרו את אשר האלהים עושה בכבודו שלא על ידי שליח הגיד וגו', שבע אלו שני שבע. רעב אלו שני

אור בהיר

(כז) ובי דברים בעולם מנעו יתבאר, והליל אלקים הגיד עמדות לפרעה. (כח) זה העיקר להודיע מי יהיה הפרנס, זה

אחד כפתר ופרח פן לששת הקנים
 היצאים מן המנרה: ^א ובמנרה
 ארבעה גבעים משקדים כפתריה
 ופרחיה: ^{בא} וכפתר תחת שני הקנים
 ממנה וכפתר תחת שני הקנים
 ממנה וכפתר תחת שני הקנים
 ממנה לששת הקנים היצאים
 ממנה: ^{בב} כפתריהם וקנתם ממנה
 היו בלה מקשה אחת זהב טהור:
^{בג} ויעש את נרתיה שבועה ומלקחיה
 ומחתתיה זהב טהור: ^{בד} כפר זהב
 טהור עשה אתה ואת כלכליה: ^כ
^{כה} ויעש את מזבח הקטרת עצי שטים
 אמה ארכו ואמה רחבו רבוע
 ואמתיים קמתו ממנו היו קרנתיו:
^{כו} ויצף אתו זהב טהור את נגנו ואת
 קורתיו סביב ואת קרנתיו ויעש לו
 זר זהב סביב: ^{כז} ושתי טבעות זהב
 עשה לזו: ^{כח} מתחת לזו על שתי
 צלעותיו על שני צדיו לבתים לבתים לשאת אתו בהם:
^{כט} ויעש את הברדים עצי שטים ויצף אתם זהב: ^{כס} ויעש
 את שמן המשחה קדש ואת קטרת הסמים טהור מעשה

כלידין מצירין כקניא חר חזור
 ושושן פן לשתא קניו דנפקין מן
 מנרתא: ^א ובמנרתא ארבעא
 כלידין מצירין חזורהא
 ושושנהא: ^{בא} וחזור תחות תרין
 קניו מנה וחזור תחות תרין קניו
 מנה וחזור תחות תרין קניו מנה
 לשתא קניו דנפקין מנה:
 ככ חזורהו וקניהו מנה הו
 בלה נגידא חדא דהב דכי:
 כג ועבר ית בוצינהא שכעא
 וצכינהא ומחתתהא דהב דכי:
 כד ככרא דהב דכי עבר יתה וית
 כל מנהא: ^{כז} ועבר ית מדכחא
 דקטרת בוסמיא דאעי שמינ
 אמתא ארבה ואמתא פתיה
 מדכע ומרתין אמין רוסה מנה
 הו קרנוהי: ^כ וחפא יתה דהב
 דכי ית אגרה וית כתלודי סחור
 סחור וית קרנוהי ועבר לה דיר
 דהב סחור סחור: ^כ ומרתין
 עזון דהב עבר לה מלרע
 לדידה על מרתין ונתה על תרין
 סטרוהי לאתרא לארתיא למסל
 יתה כהון: ^{כז} ועבר ית ארתיא
 דאעי שמינ וחפא יתהו דהבא:
 כט ועבר ית משחא דרכותא
 קודשא וית קטרת בוסמיא דכי

אור החיים

כה. ויעש את מזבח הקטרת. זה הוא מקום ומכ שזם ה' עליו מאוחר מהכל כחצוי צפ'
 זכרונו כי פנימי מהלמור אחריו, תרומה צפסוק וכן חעשו (כ"ה ט')

לנדנפה סחור סחור: ^א ואתיה לה
 ארבע עזון דהב ויהב ית
 עוקתא על ארבע ונתה די
 לארבע רגלודי: ^ב לקבל נדנפא
 הו עוקתא אתרא לארתיא
 למסל ית פתורא: ^כ ועבר ית
 ארתיא דאעי שמינ וחפא יתהו
 דהבא למסל ית פתורא: ^{כז} ועבר
 ית מניא די על פתורא ית
 מניסוהי וית בזיכוהי וית
 מכילתה וית קשוקא די ותנסך
 כהון דהב דכי: ^כ ועבר ית
 סנרתא דהב דכי נגיד עבר ית
 מנרתא שידה וקנה כלדיהא
 חזורהא ושושנהא מנה הו:
^כ ושתא קניו נפקין מסטרהא
 חלתא קני מנרתא מסטרה חר
 ותלתא קני מנרתא מסטרה
 חנינא: ^כ חלתא כלידין מצירין
 כקניא חר חזור ושושן ותלתא

למסנתו סביב: ^א ויצק לו ארבע
 טבעות זהב ויתן אתהטבעות על
 ארבע הפאת אשר לארבע רגליו:
^ב לעמת המסנת היו הטבעות בתים
 לבדים לשאת אתהשלחן: ^כ ויעש
 את הברדים עצי שטים ויצף אתם
 זהב לשאת אתהשלחן: ^{כז} ויעש את
 הכלים אשר עליהשלחן את
 קערותיו ואת כפתיו ואת מנקיתיו
 ואת הקשות אשר יסד בהן זהב
 טהור: ^פ שש כשהן מחוברין שלש יו ויעש
 את המנרה זהב טהור מקשה עשה
 את המנרה ירכה וקנה גביעיה
 כפתריה ופרחיה ממנה היו: ^י וששה
 קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מנרה מצדה האחד
 ושלשה קני מנרה מצדה השני: ^{יא} שלשה גבעים משקדים
 בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה

אור החיים

יז. ויעש את המנורה וגו'. המלא בכל המעשה שהחיר בריבוי חעשה אינו אלא לדורות אבל במשכן
 שדייק לשון המעשה כלשון המלוא מעכב להיות זכב, ולזה הסמך מנורה זכב בלא
 ולריך לדעת למכ שונה במנורה שבמלוא אמר הפסקה (י) לומר שאין מעשך במנורה אלא של
 מנורה זכב וכלן אמר את המנורה. ואולי כי לפי זכב. או על זה הדרך מנורה זכב ולא מנורה שאר
 מכ שאמרו ז"ל בהקומץ רב (מנחות כ"ח:) כי מחכות בהם שהכשרותם לך, ודקוק זה אין שייכות
 המנורה בזה גם מהמחכות (י) דכתיב חעשה להודיע צמעשה אלא הודיע שקיים מלוא ה'
 לרבות, לזה אמר ה' מנורה זכב לומר כי מה ועשאה זכב והבן.

אור בהיר

כח. גם משאר ממכות. (כ"ט) פירוש את המי"ו שנטוף המינה מקשר כ' המיכות יחד, ומינה מנורה היא כמו מלי מינה, והלימוד
 דרך הא' הוא כעין היקש, שהכחוס הסמך והקיש אותם יחד, לומר זו יהיה מזו דוקא, ולדרך הב' ישנו הדרוש במשמעות הכחוס.

מקץ

א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר:

ויהי מקץ. נאמר כאן מקץ ונאמר באברהם מקץ עשר שנים (לעיל טו ג). מה להלן סוף עשר שנים אף כאן לסוף עשר שנים. ופירוש ויהי מקץ דהיינו לסוף עשר שנים ועוד שנתים (פני מקץ טו). ויהי מקץ שנתים ימים. בגימטריא בקץ עשר שנים א.

ב והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאית בשר ותרעניה באחר:

שבע פרות. על שם עגלה יפיפיה מצרים (ימיה טו כ). ולמה שבע, על שם מצרים לודים להבים נפתחים² פתרוסים³ כטלוחים כפתורים (לעיל י יג יד) שהם שבעה. וי עממים מארץ כנען יתפרנסו ממצרים.

7 ← ה ויישן ויחלם שנית והנה | שבע שבילים עלות בקנה אחד בריאות וטבות:

בקנה אחד. ג' במסורת. תרי הכא (ונפסוק כג) ואיך גבי מנורה (טמוט לו יט). לפי שהשובע הוא אור לעולם. ולכן ראה בטובות בקנה אחד³ ובשדופות לא ראה בקנה אחד. רמז ששני השובע יהיו כולם שרים לטובה אבל הרעות לא היו שרין לרעה אלא כל אחד יותר רעה משלפניו.

א. כיה בבתי. וכן ישיר בנרם וחסף ורע משום הדיסא והשוכבת שברחי: יחיד מקץ שנתים ימים בגימטריא מקץ עשר שנתים. הבין לפי הנוסח שבבתי. ובפני: בא קץ עשר שנים. ב. ועד ג' בקנה (תרי בשמות כה. לג חר שם לו. יט) אבל ב' שאית רק אלו תג.

1. דא קץ שם לחשך (אידי כח, ג) ובר מדבר ביוסף בשעה שנאסר בבית האסורים היה שם עשר שנים והיה לו לצאת באחת עשרה, הרי קץ שם לחשך ובר איל הקביה אתה הבטחת עליו שתי זכיות, חייך עשה עוד שתי שנים, שני יהי מקץ שנתים ימים. וכפי דבני מרבא כפי מרשב זקנים מפי אחד מרבותיו. ולפי מתיישבת לשון "מקץ" שמשמעה שיש לו התחלה, ואף כאן מתחילת הזמן ששמונה בבית הסוהר, שגור עליו להיות שם שנים ועד נוספו לו עוד כ' שנים. ועין לעיל לט, כ דיה אשר אסור המלך.

2. ברורי "עממים" במקום "כפתורים". וייל לפי נוסח זה ולא מנה כפתורים דהם מורע כטלוחים כשיטת הרמב"ן. עייש ומנין שבע הוא מצרים וששת בניו. ועי' משיכ בעטרות אדיר כה.

3. בהעמק דבר ביאר שהשובע היה רק במצרים ע"כ נאמר בו "בקנה אחד". משא"כ בשבילים הרעות לא נאמר כך, לרמז על הרעה שיהיה גם בשאר הארצות. וכ"כ הרמב"ן בפסוק ב' דיה ודנה מן האור עולות. ובפשוטו ל"ט כי שבע השבילים אצ"ט מקץ.

(דמל 6 י). מה החם על עסקי אכילה בשביל שלא ירצו לאכול יהיו פניכם זועפים, אף הכא זעמו פניהם על עסקי אכילה, שנמצא זכוב¹.

ח ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אליהם יוסף הלא לאלהים פתרנים ספרו נא לי:

ספרו. ג'. ספרו נא לי. ואיך תרי ספרו בגדים את כבודך, חר בתהלים (לו ג) וחר בדברי הימים (טו טז כז). שעל ידי זה הספור שספרו לו, ספרו בגדים כבוד יוסף, ששבחוהו לפני פרעה.

י ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה הכשילו אשכלתיה ענבים:

שריגם. כתיב חסר, בגימטריא² אבות העולם דאיכא מאן דאמר (פולין נב) אלו שלשת האבות.

כג ולא זכר שר המשקים את יוסף וישקחהו:

ולא זכר שר המשקים. ג' במסורת. הכא. ואיך ולא זכר יואש המלך החסד (דפי נ מד כג). ולא זכר הדום רגליו (לטה נ ט). לומר ששר המשקים היה כפוי טובה ולא זכר הטובה שעשה לו יוסף. וכן יואש היה כפוי טובה (מלמל טלמ ז ט) ולא זכר הטובה שעשה לו יהודיע הכהן והרג לזכריה בנו, ועל זה נהרגו כמה נפשות מישראל, שהיה דמו תוסס עד שנחרב הבית (קפי ג טז)³. וזהו ולא זכר הדום רגליו ביום אפוי.

71. לעיל דרש על עסקי שתי, היינו המשקה שרכסו.

72. סוג השני מספרו יותר כפי. ואולי צ"ל בגימטריא "אבת העולם" או מלת "העלם" חסר כדמצינו בתורה לפעמים ועל א' לא רק (עיסור ביכורים). ואולי רמז דבני קאי על "השריגים" שבפסוק י"ב חסר י"ד היינו י"ד קמא ועל הפרש של ב' לא רק. ובשי"ן עה"ת: שריגים אוחיות ג' ישרים, המה שלשת אבות העולם ע"כ. ונדאה להוסיף: "שלשה שריגים" בגי' אברהם יצחק יעקב אבות העולם.

73. אחרים אומרים ויבא עמלק. כפוי טובה פרע מן העם כפוי טובה שני ואלה המתקשרים עליו וגו' (דהיי"ב כד, טז) יבאו אלו כפוי טובה יפרעו מן יואש כפוי טובה וכה"א ולא יואש המלך החסד וגו'.

וכפי ר"א כן הרמב"ם: מ"ש רשכחוהו אחר ולא זכר אצ"ט שזה תלוי כזה, לחכמים כזה מה וסליק.

הזכירו בדרש, ובשם אכן חפני ז"ל: כי הונחת שר המשקים מלהזכירו אל פרעה אינה התרשלות ממנו והעלמת עין ממה שהיה מחויב בו כמו שני ביואש עם זכריה ולא זכר יואש המלך החסד, אלא על ידי שכחה שאירעה לו ברצון אלהי וזה הוא הפירוש האמיתי ע"כ. ובספרנו "קישוטי תורה" פירשנו ע"ד זו כי "וישכחהו" היינו "וישכח הוא" (עין באור החיים) וקאי על הקביה (כעין מה שכתב בפירש"י (לעיל ל, טז) וישכח עמה כלילה הוא שהקביה סיענו שיצא משם יששכר) ש"הוא" אשר השכיח ממנו את הרב כרי לעגור את יוסף שתלה בטחונו בשר המשקים. ועי' לעיל הערה 54.

74. את מוצא בשעה שעלה נבחראדן להחריב את ירושלים רמז הקביה לאותו הדם שיהא תוסס ועולה ונ"כ שנה מן יואש עד צדקיה. ועין גיטין טז, כ אשכחיה לרמיה דזכריה דההו קא מידחת וסליק.

תשמו

תהלים קמו

תרגום

אֶת־יְרֵאֵיוֹ אֶת־הַמִּיחָלִים לְחַסְדּוֹ: יֵב שְׂבַחֵי
 יְרוּשָׁלַם אֶת־יְהוָה הַלְלֵי אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן:
 יֵב כִּי־חֹק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ בְּרֶךְ בְּנֶיךָ
 בְּקַרְבֶּךָ: הִי הַשָּׁם־גְּבוּלְךָ שְׁלוֹם חֵלֶב חַטִּיִּם
 יִשְׂבִיעֶנּוּ: מִן הַשְּׁלַח אֲמַרְתוּ אֶרֶץ עַד־מְהֵרָה
 יִרְוַץ דְּבָרוֹ: מִן הַנְּתִן שְׁלֹג כְּצֶמֶר כְּפֹר

רש"י

ירצה. ולא נקלטה מרומם שוקי האש, ירצה: (יד) חלב חטים. טון חטים שמנים: (טז) כפור. גלגל"א
 גלגל"ו:

מצודת דוד

ואינם בוטחים כעצמם כחוק השוק או בכבורת הטוס, כי הבוטח באלו מסיר יראת ה' מעל פניו: (יב) שבחי ירושלים. יושבי ירושלים: ציון. אתם יושבי ציון הללו את אלהיך: (יג) כי חוק, ולא יוכל האויב לכבשה מעתה: ברך. הוא ברך את הבנים אשר בקרבך, רצה לומר שיהיו הבנים מרוכים ויתגברו על האויב: (יד) השם גבוּלְךָ. בגבולך שם שלום כי לא תבוא אליך מלחמה: חלב וגו'. לא יאכלם האויב: (טז) אמרתו. הוא המטר הכא כמאמר פיו: עד מהרה. כאשר ישלחנו ירוץ מהרה לעשות שליחותו: (טז) כצמר. לכן כצמר, ועם שהצמר הוא פחות ממנו בלובן, עם כל זה המסילו לצמר על כי אין מה בארץ יותר לכן מצמר להמשיל אליו, וכן וקולו קול מים רבים (יחזקאל מג ב), וכמוהו רבים: כפור. הוא הנפל מן השמים בשחר בזמן הקור המפורז על פני הארמה כאפר המפורז. ולפי שאין הכפור לכן כמו

אבן עזרא

כשר, ולא כעבור גבורתם, ובני עורב לעדים נאמנים: (יב) שבחי. זה לעתיד כי העיר חזקה שיפחד האויב לבא עליה, ומה הוא החחק, שברך בניך שהם רבים בקרבך: (יד) השם. הטעם אם תשכבו לכטח עם שובע גדול: (טז) השולח. כאשר

רד"ק

שהם מיחלים לחסדו ואינם בוטחים בכבורת הטוס ולא בכבורת אדם: (יב) שבחי. כי כך רצה לפי שבטחת בו. ומדבר כנגד העם דרך משל, רצה לומר יושבי ירושלים, הפסוק כפול בענין במלות שונות: (יג) כי חוק. שלא תפחדו לעולם שיבא עליך אויב, כי ישמרנה כאלו בריחיה חוקים: ברך בניך בקרבך. שיהיו ברוכים כפרי בטנם ובמעשה ידיהם בעיר ובחוק: (יד) השם גבוּלְךָ שלום. וכן תהיו ברוכים בחוק בשלום וכפרי אדמתכם: חלב חטים. הטוב

מדרשי חז"ל

(יד) השם גבוּלְךָ שלום וגו'. הרואה חטים בחלום ראה שלום, שנאמר: השם גבוּלְךָ שלום חלב חטים יִשְׂבִיעֶנּוּ. (ברכות מ.).

תרגום

תהלים קמו

תשמו

תִּלְגָּא חֲזַר הִיד עֲמַר
 גְּלִיד הִיד קָמַם וְבִדַר:
 זִמְמִלְק קְרַחִיה פְּלִיג
 הִיד וְסוּקִין דְּמִן קָדַם
 קוּרִיה מִן אֲפֻשֶׁר לִיה
 לְמַקָּם: יֵי אֲשֶׁר קִדּוּם
 חֲמַתִּיה וְיִמְסִנּוּן יִתְב

רוחיה ורחיון מים: ים דתני דבריא דאורייתא לעקב קימוי ודינו לישראל:

רש"י

(יז) משליך קרחו כפתים. המים מגלדים ונעשין פמיתין פמיתין. ומדרש אגדה, כפתים, הכל לפי משל הנריות, העני לפי מוסר מלנצטיו מיקל עליו:

מצודת ציון

קרחו. הוא הגליד הנקפה הנקשר על פני המים בימי הקור. וכן מבטן מי יצא הקרח (סג): כפתים. ענין חתיכות. כמו פתות אותה פתים (יקלל כ ו): קרתו. מלשון קור וצנה: (יח) ויפסם. מלשון המטה והמגה: ישב. מלשון נשיבה הפחה, כמו כי רוח ה' נשבה בו (שפיא מ ו): יצלו. מלשון הולה ונטיפה:

את השלג והכפור הקרח, וכשהוא מנשב רוחו ימסו ויזלו מים: (יט) פניד וגו'. מוסב על מלת שבחי שאמר בתחלת הענין, לומר שבחי את ה' על שהוא מגיד דברי תורה לעקב: חוקיו וגו'. כפל הדבר במלות שונות:

אבן עזרא

(יז) משליך קרחו. כמו הקרח הנורא (יחזקאל א ב): (יח) ישלח, ויפסם. השלג הכפור והקרח, וישב רוחו מהבנין הכבד הנוסף, מגזרת רוח ה' נשבה בי מהבנין הקל: (יט) פניד דבריו: חטעם הגיד. דבריו

רד"ק

(יז) כפיתים. הקרח כמו הכפור, אלא שהוא חזק ממנו ומוליד קור רב, לפיכך זכר עם הקרח קרות. ופירוש כפתים כמו הדבר הנכצע לבצעים, כי כן הוא יורד לבצעים וחתיכות אסופות מן הקרח: לפני קרתו. אמר קרחו וקרתו כנגדו, ומיחסו אל האל יתברך, כי הכל הוא דברו ומצותיו, אין דבר במקרה. וכמו שהמטר הוא מוריד ברחמי לצורך כרואיו, ופעמים לעונש העונות הוא מטר השותף, כן צורך השלג הכפור הוא צורך הודעים והאילנות, אבל כהיותו חזק הרבה הוא הקרח, הוא למשפט שהוא ממיט ומייבש הודעים ופרחי האילנות. וכן חבדו ואף על פי שלא נזכר, צריך להזכיר בהודאת האל אלה הדברים שהם חמירים

מדרשי חז"ל

(יט) פניד דבריו לעקב וגו'. אמר רב אמי, אין מוסרין דברי תורה לכוזי שנאמר: פניד דבריו לעקב וגו' לא עשה כן לכל גוי. היה רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: וכי מה עשו אלו הודים שלא רצה ליתן

5

רסוף ונבוכין דעל נחלי ארנון: **בסופה ואת הנחלים ארנון: ויאשר הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען**

לקט בהיר

ארמי הוא, ופירושו בעברי נמן, אלקייה או נקיעור יקב פירושו נשן, חו לשון המנוקס כאן יקב ביו"ד, ואמר רבינו עקיב או יקב היינו הך, ומביא רביה מחיבת יעד שפירושו ראובן בא למקום מיעד, כגון ראובן יעד לביה המדרש, ופעמים נחלק יו"ד זה לוא"ו כגון (שמות ל' ל"ו) אשר אשד לך שמה, וכן ילד נעשה ממנו שור או כשז או עו כי יולד (ויק' כ"ב כ"ו), וא"כ אין הוא"ו שימוש להוסיף או להפך הדיבה, אלא שורש הוא שהלא בא במקום יו"ד השורש, ואומרו בסופה פירושו בים סוף אלא ים סוף, כלומר אח מעשה נסים ונבירות שניתן ונעשה לאבותינו בים סוף, או, כשמשפטים זאת, אז משפטים ג"כ נסים ונבירות שנעשו אלא זאת הנחלים ארנון, ורצונו לומר הגם שאינם גדולים ומפורסמים כמו נבי ים סוף אפ"כ ראויים לדבר מהם

רש"י

כן יאמר מן יקב וקב, והוא"ו יסוד הוא כלומר את אשר יקב להם והכרבה* נסים בים סוף (חוקק): **ואת הנחלים ארנון.** כשם שמספרים בנסים ים סוף כך יש לספר בנסים נחלי ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים (תנח - נח"ה - נח"ה), ומכאן הכנסים: (טו) **ואשר הנחלים.** תרגום של (שפך) אשר, שפך"ה הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחזאים שם, לפי שהיו הכרים גבוהים והנחל עמוק וקלר, והכרים סמוכים זה לזה אדם עומד על הכר מהם ומדבר עם חבירו דבר מהם"ה (ו) והדרך עובר בתוך הנחל, אמרו אמוריים, כשיכנסו ישראל (לארץ) לתוך הנחל לעצור"י נלא מן המערות בהרים (שלמעלה*) מהם

שני טעמים ירבה יתה ילמלו

ולספר אותם שגדולים הם מאד: (מח) כשהמים יורדים במקום מדרון נקרא אשד ושפך, ופי' ראוי לספר את שפך הנחלים, ואח"כ מספר הכתוב מה הימה המעשה באשד הנחלים, שהיו שם ב' נחלים שנשפך עם נחל ארנון ביחד גם נחל שנעשה מים הגמיעים: (מט) כי כשם הרים שהם זה אלא זה גויא ביניהם ראשי ההרים רחוקים זה מזה מאד, משום שזה משופע והולך ליד זה והר זה משופע ליד שכנגדו, אבל כאן היו קרובים מאד כאילו נחתך ההר בסכין לבי חלקים ולא היו לדדי ההרים משופעים אלא זקופים: (ג) נהר של מים נקרא נחל וגם גיא נקרא נחל, וכבר ביארנו בפסוק י"א שמי אלה לילך מן המדבר לארץ עמון או להפך היא צריך לעבור בין ב' הרים בתוך הגיא והנחל, שמלבד שדרך ההרים קשה מאד חת מזה צריך ליעול רשות מיוצגי ההרים מואב מלד זה ואמרי מלד זה, משא"כ הנחל שבין המדינות היה הפקר, **אור החיים**

יאמר אשר ינחיל ה' את ישראל מהאומות כאשר הצטיה להאבות, ואמר יאמר כי שם בספר יאמר על גבול זה שיתנו לישראל בסופה, ולא בזמן שהוא אלא בזה משיחתי אז ינחילנו ה' מואב וגבולו שהוא אחד מהב' הנשארים לנו לנחול אותם שהם הקיני והקניזי והקדמוני, ופירוש חיבת ובהם חתפתם בב' דרכים, הא' לשון אהבה על זה הדרך כי ה' אהב לתתה בסוף ולא עתה, או לשון נתיבה על דרך (דניאל ב') יבא חכמתה לחכימין ומלניו שהכתוב ידבר לפעמים חיבה בלשון תרגום, כמו (בראשית כ"א) מי מלל לאברהם, ואתה מרצבות קודש **אור בהיר**

מורס ומטר, ואותם חזרו חזק ומיד, וצריך לישב הב' מסעות אבת ועיי העברים שכן הר ההר וכן נחל זרד, וכפי' מסעי יש עוד ב' מסעות כלמה ופינן, ודוחק לומר אין מוקדם ומאוחר שהכתוב אומר משם נסעו משמע מעיי העברים לא מהר ההר, ויש לישב (קסב) פי' על גבול זה של ארנון ובאלו אמר על זה.

נפשו ושרו מעברא דארנון די במדברא דנפיק מתחום אמוראה ארי ארנון תחום מואב בין מואב ובין אמוראה: **יד ער בין יתאמר בספרא קרבין דעבר יו ער ימא ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר היצא מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי: יד על לבן יאמר בספר מלחמת יהוה את-והב**

רש"י

(יג) **מגבול האמורי.** תחום סוף מלך שלהם"ה, וכן גבול מואב לשון קלח וסוף: **מעבר ארנון.** הקיפו ארץ מואב (כל דרומה ומזרחת) עד שבאו מעבר השני"ה לארנון* בתוך ארץ האמורי (בצפונה של ארץ מואב): **היצא מגבול האמורי.** רצועה וילאח"ה מגבול האמרי והוא של אמריים וכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב (כי ארנון גבול מואב והם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם, ואף על פי שלא פירשה משה פירשה יפתח) כמו שאמר* יפתח (שפי"ה א"ה"ו) וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה, ומשה רמזה (דברי ב' ב"ט) כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בצערי"ה מה אלו לא נהנום לעבור בתוך ארצם אלא הקיפום סביב אף מואב כן: (יד) **על לבן יאמר.** על חייביה ז"ה ונסים* שנעשו. **בה יאמר** בספר מלחמות ה' כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו (את ובה ג' וי"ג): **את ובה.** כמו את יקב"ה, כמו שיאמר מן יעד ועד

לקט בהיר

עדן מלד קדם של גן עדן (רא"ם): (מב) לפי שגבול נקרא לפעמים כל הרשות בכלל, כגון (שמות י"ג ז') ולא יראה לך שאור בכל גבולך, לזה אמר שלא קן הוא כאן, ואין ר"ל שארנון הוא מרשות ומאריך מואב, שהלא אמר ג"כ שהוא גבול האמרי, אלא שהוא קו תחומי (גרענע"ך בלע"ז) (רא"ם): (מג) כשכננו כל ארץ אדום והיו נלד דרומית מזרחית של אדום פגעו שם ארץ מואב, וגם במואב לא ניתן להם רשות לעבור לזה היקפיה והלכו נלד דרומה וכשבאו במקצוע דרומית מזרחית שלה הפכו פניהם ליד נפון והלכו נלד מזרח של מואב עד שבאו במקצוע מזרחית לפניהם שלה ושם מלאו את נחל ארנון אשר הוא גבול ארץ סימן האמרי: (מד) מפרש חינוך היואל שאמר הכתוב שפירושו שאין התחום שזה מן המזרח למערב אלא יואל ללד דרום ומתעגל ונחל בחזרה כמו חצי עגול ורש"י קורא אותו רצועה והוא שיך לאמורי, ומערבו של רצועה זו היא מואב ודרומה היא מדבר שמשם באו ישראל ושם חנו, אבל לא נכנסו לארץ מואב (ספור'): (מה) משה רבינו מספר לנו שם ששלח אל סיחון ובתוך הדברים שלח לו שימכור גם הוא מים ומזון להם כמו שנעשו אדום ומואב, ומדקיקש אותם ביחד שמע מינה שאלו ואלו לא נהנום לעבור רק מכרו להם אוכל ומים ובאמת אין זה הכרח כלל שנוכל לומר שרק לגבי אוכל הקיפום משה, לזה אמר ומשה רמזה פי' אינו רק רמז (סד"ז): (מו) ז' פסוקים הבאים כאן עד פסוק כ"א הם דברי שיר ושבח וטהלה, וכמו שדרך המשורר שאינו אומר דברים ישרים כהוימן אלא המליך ומרמו החסיר ומקלר ומגוס ומשתמש במלות מושאלות ופעם הכפיל במלות שונות ועל השומע להבין כוונת מליצתו, חו עובדת רבינו להשמיע לנו פירושו ומשמעותם של הדברים, אמר על כן שפירושו בשביל קן וחסר הרעה והכוונה בשביל מנייה זו שאמרנו בפסוק הקודם שחנו אלא הנהר נחל ארנון ובשביל מעשה נסים ונבירות הנעשים שם בשביל זה יאמר, ואומרו דקסר פירושו כאן לפי ענינו דקסיר כלומר כשמספרים, ואומרו מלחמות ה' אין הכוונה על המלחמה עצמה אלא מה שיאל מן המלחמה תכלית ופעולת המלחמה דהיינו ישועות הנלות ונסים שעשה הקב"ה לאבותינו, אז כשמספרים מספרים גם פרט זה, ומהו זה, את ובה ג' וי"ג: (מז) יקב לשון

שני טעמים ירבה יתה ילמלו

שנעשים שונאים זה לזה בצלכה נעשים אוהבים לבסוף, והוא מאמר את ובה בסופה. ב' (ברכות כ"ד). כי ב' אנשים מלורעים היו בישראל אחד שמו את ואחד שמו ובה והיו מהלכים בסוף המחנה ללד היוחס מלורעים והיו מודיעים הנם שהיו עושים פגיעת ההרים וכו' עד כאן. ונראה לפרש הכתוב בדרך פשט, כי כיון שהזכיר ארנון גבול מואב ואמר עליה כי ארנון גבול מואב פירוש ואין להם זו לישראל חלק לזה גמר אומר על קיני"ה יאמר בספר פירוש בספר אשר לפני ה' בענין המלחמות אשר ינחיל לעמים ומוליא מזה ונתן לזה ושם גם כן

אור החיים

(תענית ז'). שחזרו בזכותו של משה, אולי שהענין ככתוב, א' (קידושין ל') שהכתוב מדבר במלחמתה של תורה שהיא מלחמת ה', שהגם שנסעו ב' מסעות הזכרים:

אור בהיר

הענין. (קסב) שלפי דרכינו נפרשת בשלל פסוקים לנחום הדרך היה זה הענין חת ממה שהקיפום משהה רוחות לחסות עליהם

←

ב ונפשה גם כשתהו כרפי
עם ונפשה בית אל וילעז
כי רלו כי שם נפשה
כום פיה סלכו לרשעה
אף ורבו עם למלך נחשי
ה כדלמלך ממרחק [משיך]
זו יתרון, פיה לא קפשה
דת ולכלל כיון חסותו
זו:
אל [שבת כ"ב]. שיהי
וקריה ה' שומרים ומלכים
כעם פי דמש רחמיך
יירעו וטם עלי כחור
בשחרים כמאניה בעללים
מששים, פיה נר מוכס
לום כח. והארכתי כום
למלך:

ז ב דהנהגה

י כפרת כמי מולתי
אל כנר כי חסיה כי
הימים כחום בני ומילי
ש ותורה יומי עמ
יק, פ"ט ז שרת הם
זעה למלכים ועולות מת
רמ"ד כי חור רשע
ס בלג חום וחילת
בגלים ונמללים לא
מהום מלי כעם כולם
אל עשרה וילעה ושמתי,
ז כל הכסף וסולת,
כלו סוף בלגם עול
כאצלים סרקות חל
רס, והכל לא כמי
זדע ורום פתיחות
ואס:

חמד ונר כי במסיה
ז משוקיים בקים חמד
כי קים כולם חמד
זוללם בקיום כוסתו,
י שצילם מין מלך
[כשי מולתם ייה כ"ז].
ז כפשו ושרת ללעס;
מורה לנער לפלגו,
אך וקולו על ישרך
זכריה"ש עולות לכל
זאללם נמנו נמקתי
ז כחל]. פי שיר מלך
זחרי ושמרו וליך
ז אמ כרתי ישרך
פלגו על וכות אכתי
וסוקי, שיר וליך כי
נברים, אך כל עם
שומלים וסוללים עד
שחמרינו

בשלידו בית שני. ופי' של פיל הם עלה לכשרי. רחל טורח
חמה על ישר ונמלוחו לא על פס שקולנה חנהו פיה
נפוץ וכלי, משלין כפרת ולא מורידן וקיל.

פרות חכמים ורחם רחמתי — כי הרניל כנר היל
כרן חמ [שם כ"ז]. נר עלה ומורה חובה
ורטי עלום חכירה, כי שמה הוא אחרות משיה' והספר
זכרתי מנחת חלי, וחמי מרבים עלום ונר הוא עלום נים,
פי' כי כרות כרות חכמה וסרה רחמתי עלום. פיה
אללה עלמה גמטרי' ג' כמר היינו כהנה והלכות
אמר לעשתו וכו' משמולם.

בעודה להנהגה רחמי לשיק.

ורדילקו כרות כמלרות קודש וקדשו שונות ימי חוכה
אל וכו'. כפי, וני' יפקו כעיק דרבה חקשה
לא הלוקה שמונה ימה כביס וני' עיק' לאו היל
חירי כטורר ממה דומר והלוקו כרות כמלרות קודש
כלל הטרות הו' כפיס ולא כמלרות. ולפיר' למש' כתיב
כיס מינחם מקום רל ז וכו' הלוקה כרות כברה כורים
לפך לם כטיב סכין למ סירות והולעו כחן מומר
אר' להלוקו כפיני. והו' חשים דומה כיד פיה ויש' חוס'
קדיס וניה זלמן. ומה שכקשה כמלח' פ' חיים פ' כשעלך
לא הלוקה כמקומה כ' כ' ע' לומר דהולקו כברה שלחן
למי' שומר המורה כ' כחן ה"י דעמוה' כרה שלחן
לכרב היינו לללות הכנין הוא מעלב לכל מלות הלוקה
כרות מקיים למי' שומרת הלוקה כחן מלות שפיר הלוקה
יכמקום. ולמי' כל זו היה כהיכל מלל גללים פי' שנינו
למ סלך וסכו למ מנרה' זו לא כדלוקה כרות כפיס
לא כמלרות קודש כברה ומהו יתחייבם סים של יחלה
דלו סירות הלוקים ה' ימיס לרשים דללו הטה המורה
לסכל לא רלו סים אלא סכנים אצל כמלרות קודש
למסוס' סגם, ולפיר' תקנו להלוי כמלח' המורה — ומלח'ת
קודי' כי מה גם נפשה כיום כמלח' ולימי' ידעו' וליר'
שמן יומר כמקום סירות שולו ומקב כמל' ממה עליר'
כשומר כליס כמל' כמקום וכמו לא היה אלא כפיס
כמלרות קודש וימי' לוקו כל סלגה, שמי' גם ללל רלשון
יה' גם. ורטיו סמך והלוקו כרות כמלרות קודש ולא
כפיס כפיס' על כן קדשו שמה. ימי חוכה ולא ולי' נם
שכס כי גם כיום כמלח' סיה נם:

מכרת נברים כיר מלשים ותי' זים מנלם כיר
כבורים מה פנינו למלמה וכו' רשעים כיר
זקרים, מיה וזים כיר עוסק מורחך, יל מורה מנחם
לם וקרקח מוטיס [מכדנין כיון]. מל' חוק קשה, יל
כמלר' קיטמה כר עלום פי' שטרולס לרומ' ממתעבים
על ימי כחום מורשים מנחמסי' ז'. ולי' אמר מנחמסי'
כיר סבורים כסוללים והיל כמו רלס' כיר כפיס' ער
אמר קיטמ' כר עלם ש' מילה נמלסה, ודעו' פיש סמלה

שיע יתק
ז' חשיבה בזון רדיו חן ז' עב שכחים קאיה ב' שול ולי
מכרות, שם רק כפס מפלה רח' ידועה שם אדא שיר
ראובן בן אבשלום, סוף בן לפני המלכות. שחור על כמות סילר
משבת, שודר וימי' מנשלה דודתה, ותי' לקפו' דמניה' שישת
ותקפו' לשיק:

רחם

להנהגה

סופר

כח

כרלום לדיקים זקין יסור שולם פיה רשעים כיר לדיקים
אמר סמה רימוליס כלאו אמר נברים כיר מלשים וקיל:
רבת רבת לקמה רית כרר, רמו נכרר כמלחון כטוח
כרר על ישרק והלכו סוחם ונו ירה בית חלקים
[ורלף] וטם כורר לו הקימה כר שמו מן השמים ויאן
שמן על רחמה [וכלמלך רכס ססן וכו' כקיים כרר
כחורתי לניח אל יק' שמו על רחמה [כרלמלך ליה יר
וכמי' ססן]. ורטינו פליס קטי' שמה ישרק כמנחי' כפשיס'
וננושיר זקס [רשעים כ' יין]. ככיל מתי' ירין חרי'
חמר נמטרי' קזיס כמו זקרה. היינו ונושיר
לקיה:

כרלום

כרלום ל' ימי מנחמה והכמה ימי חלכות שמהו כו'
ככלים, ורטינו רית חרין חיקר מיקר משלים הרינה סנה
כפי' על הרבה אורגו מן הקוד כי הקוד הוא רג, פיה
רית כוח לחממי' רית איצילות חלרות מחרוזת' משמש'
ריחלה, וכו' כגלו לחממי' כי פי' ונטטה לחמון חל'
וממר כפס כרר לחממי' ותיקו חרונים לנחירות [וכמו ירח']
זרין מרד [כוסה מרד] ז' מוריס כמלחון וממר חבורים
ומזי כפסס כרר כררה -- והנה חיקר משלים כרה פ'
ממנו למרר כל כממי ירחל' נרור והוסיק' על כחורס
ויה' עלמה לום למל' ממנו רלו וכו' פשו -- והנלח' חמי'
חוכה ופריס ממנו למרו' כי ממיס כלמדו קו' מללחם
מליס מנכרות לחרות חוגרים כרס מנחמה לרס' לא
כיש [מניל' ירד]. ז' לכפקו רלמה כההג' סהררסי'
זללח' מלרים היה עקרים חסר הכל נכרר למר זו חוק'
לקבוע חוכה ופריס, חר' ממשלמה שמה חניך כמתי' חלכלו
כשי' מקוד רשעלים שכקכרנו כעמה כרלמח' פי' רמיק [פי'
ש'י' דלח' ז' כירלם, נמלה גם חוכה ופריס למרו מנחמ'
ש'י' ורטינו רלמו קי' חרין ומיקר' סיי' נל' כטוח חוכה'
תיקו מללים, כרה' סיי' חמן היינו פיריס':

בעודה מה שדחני ד"ר לשבת הנורה ראש חורש
ופ' סקין רחמי לשיק.

דררלה שרפ כרלום כרנה למה כרלום וטעות, ל'
כי כמכסה סח' וליך' כקנה חמד כממד וסוח'
[שמות ל' יט]. כי לנחי' השרי' השם כנול' שם חלג'
חיקים ישריכר חלג' שחל' שוכס לוי מרנ' ונמלוקה כר'
משלם שרר מרר' קרס חמי' מרגל' [יימי רטי'] פיה
כקנה ז' כקסה כרלום וטעות כטוח כוכס זו הוא כקנה
ז' עלם וסלוה, משלי' כליחמות זקומ' וטרפות קרס'
לא מריכ' כקנה חמד, אך לשיר מוכס חירו כן חלל' כקנה
ז' כממור וסרמ' חשי' שכפסור חרם מרנו על חלל' כקנה
סחור' זו מתיב' חיה כמכר' זו כרה חיה כומה, וחמלה
[כיר' קמיה]: כל ימי פ' רשים חלו' בעלי מנחה וחימ'
הס כקנה ז' חל' חר' כסופה נפשים ויהי' [קרוי'ן
ל']. והנה כקנה חמד'.

ומכרת שמה וכו'. כמרות יקוטי פי' רמח [מי' משפח']
לח' והכו' חלל' מויס למכרו כפי' משפח' וסכו'
לכס' וכמרת וסכו' חל' מאכר ירל'ו אמר סקפי' חלם
שמרת חל' כשמה ער עלא ימין חור' כן כר' מקריר
כעמת עלממר כריס כפשי' פשו' לני' ספרים וכני' כמנינו
פיה

וני"ל על פי דאיתא פ"ב דמסכת תמיד (כ"ט ע"ב) שלא היו נוטלים עצים למערכה מאילנות שנושאים פירות משום יישוב ארץ ישראל, שיהיו הפירות לאכול, ואם כן ה"נ קשיא, כיון דשמן זית מחכים האוכלו, אם כן הו"ל לחוס שלא להדליק אלא בשמן צנונות ופקועות וכדומה שאינו מחכים. ומתוך היא הנותנת, כיון שהוא מחכים, ומנורה היא סגולה להחכים, הרוצה שיחכים ידרים (ב"ב כ"ה ע"ב), והרגיל בשרגא של מצוה יהיו לו בנים תלמידי חכמים (שבת כ"ג ע"ב), ומכל שכן אור מנורה דבית המקדש, על כן מצוה להדליק בשמן זית המחכים, להמשיך שפע למחכימים באור תורה שיצליחו. והיינו דאמר ליה הקב"ה למשה רבינו ע"ה ויקחו אליך שמן זית זך ולא שמן של אגוזים וכדומה, כדי להעלות נר של חכמה תמיד אצל התלמידי חכמים, שיאירו במאור התורה.

דרשות ז' ארר דף קס"ח ט"ו ג

עבודת המנורה לעורר אותנו שנדע שהתורה הוא רק מאתו

ז. בהעלתך את הנרות וגו', אחז"ל (שבת כ"ב ע"ב) וכי לאורה הוא צריך והלא כל מ' שנים שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לכל באי עולם ששכינה שורה בישראל והמאמר תמוה.

וי"ל בקיצור, דידוע העבודה צורך גבוה לעשות הכנה להוריד שפע מלמעלה כחפץ הי"ת, והיה נראה לכאורה, כי כן הי' אור המנורה הכנה להוסיף כח להוריד אור התורה והכמת ידיעת הי"ת מלמעלה, כי אי אפשר זולת הכנה להיות הכנה מלתתא, אמנם אם אמת הוא כן שאפי' עשיית כל המצות שצריכים עזר מן הי"ת, מ"מ צריכים הכנה גשמיות מלמטה שיכול השפע האלקי לנוח עלינו, מ"מ באור התורה אין שום הכנה שייך לכך כי לא יכילוהו כל ההכנות שבעולם כמו שנראה אור התורה שהשיגו במדבר פנים בפנים דבר ה' עמכם, וגם מה שע"י מרע"ה פה אל פה אדבר בו וכה"ג זהו הי' בלי שום הגשמות, ואור בהיר היה ואיה ההכנה לזה.

וזה שהוקשה לחז"ל, וכי לאורה הוא צריך, לעשות הכנה להשפעת התורה, והלא כל מ' שנה במדבר לא הלכו אלא לאורו הבהיר ממש, אע"כ באמת המנורה היא לעורר אותנו שנדע שהתורה היא רק מאתו, הפך משאר עבודות שהם צורך גבוה, ועל כן כל הנרות יאירו אל מול פני המנורה, המרמז לעצם כבודו ית', שממנו לבדו יקבלו שפעם, וזהו העדות ששכינה בעצמה שורה בישראל בלי אמצעי.

ב' פעמים קנ"ה גימטריא ש"י עולמות לכל צדיק וצדיק (עוקצין פ"ג מ"ב). קנ"ה עם ז"ך אותיות היוצאים ממנו גימטריא יעק"ב.

דרשות חנוכה דף ס"ז ט"ד

הנר מביא לזכירת התורה ולשלוש

ד. נרות זכריה ונרות דשלמה - כי הרגיל בנר הוין ליה בנין תלמידי חכמים (שבת כ"ג ע"ב), נר מצוה ותורה אורה (משלי י' כ"ג). והיינו שלום וזכירה, כי שכ"ח הוא אותיות חש"ך, וההיפך זכירה ממדת אור, ותלמידי חכמים מרבים שלום (ברכות ס"ד ע"א), ונר הוא שלום בית (שבת כ"ג ע"ב). על כן ב' נרות, נרות זכריה וזכירה, ודשלמה שלום. על כן זכריהו שלמ"ה גימטריא ג' כת"ר, היינו תורה כהונה ומלכות (כאבות פ"ד מ"ג), אשר לשלשתן זכו חשמונאים.

דרשות חנוכה דף ס"ז ט"א

את והב בסופה

7 ה. והנה שבע שיבלים עולות בקנה אחד בריאות וטובות (בראשית מ"א ה'). ב' במסרה, הכא, ואירך בקנה אחד כפתור ופרח (שמות ל"ז י"ט). כי לענין העולם הזה השם גבולך שלום חלב חיטים ישביעך (תהלים קמ"ז י"ד), אבל כשאין שובע אזי תיגרא ומחלוקת, כד משלם שערי מכרי נקיש ואתי תיגרא (ב"מ ג"ט ע"א). על כן בקנה אחד כשהם בריאות וטובות שהוא שובע אז הוא בקנה אחד שלום ושלוה, מה שאין כן בצנומות דקות ושדופות קדים לא כתיב בקנה אחד.

אך לענין תורה אינו כן, אלא בקנה אחד כפתור ופרח, אע"ג שכפתור ופרח פרמו על פלפול התורה, זה מותיב זה מפרק זה בונה זה פותר, ואמרו חז"ל (ב"ב קמ"ה ע"ב) כל ימי עני רעים אלו בעלי תלמוד, מכל מקום הם בקנה אחד, את והב בסופה נעשים אוהבים זה לזה (קדושין ל' ע"ב), והוה בקנה אחד.

דרשות חנוכה דף ס"ז ט"ב

מדליקים בשמן זית להמשיך שפע באור תורה

ו. ובמדרש (ילקוט רמז שע"ח) שמן זית ולא שמן אגוזים ופקועות, שהזית מביא אורה לעולם, פירש זית רענן שמביא חכמה שהיא אור עולם, דשמן זית מחכים (הוריות י"ג ע"ב), וצ"ע עיקר הקושיא מעיקרא, הא שמן זית הוא צלול מכל השמנים כמבואר בפרק במה מדליקין (שבת כ"ג ע"א), ואם כן מאי קא קשיא ליה, וכי אין ראוי להדליק לפני מלך הכבוד ית"ש שמן היותר צלול.

ספר חת"ס ס"ו
מג"כ
חנוכה

מג"כ נוסף

7 ←

L

זֵית זַךְ פְּתִית לְמָאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד: כֹּה בָּאֵהָל מוֹעֵד מְחוּץ לְפָרֶכֶת אֲשֶׁר עַל-הַעֲוֹת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהָרֵן וּבְנִי מֵעֶרֶב עַד-בֶּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

תוריא וך בתית למאור. מנחום פו: להעלות נר. שם כל. (כא) באוהל פועל. מנחום פו: יערך אותו. מנחום פו: מערב עד בוקר. פסמים טו. יומל טו. זכמים יא: מנחום פט.

דש"י

בתית - הויסם כותש נמכתשם ואינו עומקן נרימים כדי שלא יהא נז שמרים ואמר שהזיא טפה ראשונה מכניסן לרחים וטומן. והשמן השני פסול למטורה וכשר למנחות שנאמר כמים למאור ולא כמים למנחות: דהעלת נר תמיד - מדליק עד שהאף שלהבת עולה מאליה (שם כ"א): תמיד - כל לילה ולינה קרוי תמיד כמו שאמה אומר (במדבר כ"ט ו') עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום - וכן נמנחת מציטין נאמר (ויקרא ו') תמיד ואינה אלא מתאימה בבקר ומתאימה בערב - אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא: (כא) מערב עד בקר - מן לה מדתה שהאף דולקת מערב ועד בקר - ושיערו חכמים מצי לוג ללילי טנה הארוכות וכן לכל הלילות ואם יוותר

העמק דבר

למשה, משה מלך עשימך ואין דרך מלך לעשות בעצמו זו לאחרים לעשות בשבילך, חיה מדרש פליאה והלא כל המורה בא צווי משה לישראל בשם ה' ולמה זה נעווררו לדרוש כן צו הפרשה, ומה שייך מזה המעשה למשה יותר מלכל ישראל, אבל יסוד הדבר למדנו ע"י ביאור עוד מאמר ברבא פ' זו ואפה הקרב אליך, הה"ד לולי פורתך שעשעי אז אבדתי צעמי, בשעה שאמר הקב"ה למשה ואמה הקרב אליך הרע לו כי א"ל תורה נתייך שאלולי היא לא בראתי עולמי כו', והנה לא נודע עיקר הפרעומת מני"ל לחז"ל שהרע למשה, וזו אם הרע למשה אין זה פיוס כ"כ, שהרי אינו דומה כהונה שהיא לאהרן ולורעו ואין לולמו חלק בה, משא"כ המורה ניחנה לכל ישראל כמו למשה ולורעו, אלא משה בעצמו היה שליח חכה שמינתן על דו, ואין זה שייכות לורעו כלל. אלא הענין בכל זה דיש לדעת דאור המורה שהוא חכלים המשק ועיקר המשרה שכינה בישראל, בא בשפע ע"י אמצעות שני כלי קודש, היינו הארון והמטורה, ונשטנו פעולותיהם, הארון בא ליעוד הדברות שנכתב וגם לזוי בקבלה בע"פ וכמש"כ

מחנה המצות דבר
אבן צ'י"ר דב"ל
Pskov

לְאֶהָרָא לְאֶדְלָקָא בּוֹצִינְיָא תְּדִירָא: כא בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא מְבָרָא לְפָרוּחָתָא דִּי עַל סְהַרְוֹתָא יִסְדֵּר יְתִיבָא אֶהָרֵן וּבְנִי מֵעֶרֶב עַד צַפְרָא קָרָם יִי קָרָם עַלְמָא לְדִרְיָהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

העמק דבר

דמשה מפי ה' מכ"מ אחר ששמע שוב לא היה נזרך לו לסבא, והיה גדול בישראל כמשה, אלא שגדולתם בתורה לא היה באופן אחד, דכח משה היה נעלה בכח הפלפול למדש דבר מה שלא שמע בקבלה, ע"י ההכרח והפלפול, וכדאימא בנדריים דל"מ לא ניחנה תורה אלא למשה ולורעו ומשה נהג בה טובת עין ונחנה לישראל, ומסיק הוא לפלפול בעלמא, ואהרן היה נעלה בכח הסבא לדמות מילתא למילתא ולכיון האמת, חיה על פי דבר ה' לאהרן כפי מייני ולהורות את בני ישראל, ועיקר ההוראה בשעתו אי אפשר למדש כל שאלה בפלפול אלא ע"י סבא ולדמות מילתא למילתא, וכזה הכח היה אהרן יחד בצאוו דור עד שעלה פעם אחת על משה במעשה דשעיר החטאת, וע"ע מש"כ בס' במדבר בפרשת מקושש ובס' דברים י' ו' שהיו משה ואהרן שני ראשי סנהדראות בישראל זה בכחו חיה בכחו, ואחר שמה היה מיוחד לכח החדוש והפלפול ע"כ נדרש לו ביחוד כח המטורה שיאיר לו הדרך להגיע לאמת, והיה ראוי שמה יעסוק בעצמו בהכנת השמן, אלא שישראל עשו זרבי משה, כ"ו למדו חז"ל ברבא פ' אמור הג"ע דלהכי כתיב ויקחו אליך הייטו בשבילך, אלא מ"מ זו את בני ישראל ולא אתה בעצמך מפני שאמה מלך, נאך אתה שנתן משה לישראל מדה זו של הפלפול בעבר הירדן כאשר יבואר ריש פ' דברים, שייך מצוה דמטורה לכל ישראל, וזה כלל ביאור אורו מאמר, ובפ' אמור הוספטו בה לפי הענין. ומעמה אנו באים בדרך ישר לבאור מאמר חז"ל כאן שנתקשה לחז"ל סמיכות הפרשיות, וכמו שקשה לנו, והעלו חז"ל שכל זה בא פיוס למשה, דקודש שאמר ה' למשה ואמה הקרב אליך וגו', והדיעו מעלה הפנימיים שהכינו הקב"ה לאהרן לקדושת העבודה, הקדים

הרחב דבר

(א) ודור ענין מאמרי ז"ל בעירובין ד"ג שאל לא גלי מסכת, לא שהורה שלא כדיו ח"ו, אלא שהוראותיו לא היו מוכרחים לדורות, ולא נעשו משנה, משא"כ דוד שהיה מחוקק ובה מכת החדוש והפלפול שהוא מוכרח וקרא גלי מסכת, ויבואר יותר בס' דברים פ' ברבא (ל"ג י"א בהר"ד):

10

מסורת המדרש
עלי להעמיד ירב
שבטם לעיל מס' יריא
דשני. ויאמר ראובן
לעיל סי' ר' ושיני.

ל-לה) דְּבַר הַאִישׁ אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ וְיֵהִי הֵם מְרִיקִים
שְׂקֵיהֶם וְגו' מִלְמַד שְׁחֻשְׁדָן אֲבִיהֶם.

לו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְגו' כִּבְר יוֹסֵף אֵינְנו
וְשָׁמְעוּן אֵינְנו עָלֵי לְהַעֲמִיד שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים.

לוז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל אָבִיו וְגו' רַבִּי אֹמֵר הֲרֵי זֶה
בְּכוֹר שׁוֹטֵה בְּנִיף לֹא כֵּנִי הֵם אֲתָמָּהָא.

"דְּבַר הַאִישׁ אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קִשׁוּת, וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כְּמַרְגְּלִים... וְנֹאמַר אֵלָיו כְּנִים אֲנַחְנוּ... וַיֹּאמֶר
אֵלָינוּ... אַחִיכֶם הֵאחָד תְּנִיחוּ אֵת... וְהִבִּיאוּ אֶת אַחִיכֶם הַקִּטּוֹן אֵלַי וְאִדְעָה... כִּי כְנִים אַתֶּם, אֶת אַחִיכֶם אֲתָנוּ
לְכֶם, וְאֵת הָאָרֶץ תִּשְׁחָרוּ. וַיֵּהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקֵיהֶם, וְהִנֵּה אִישׁ צָרוּר כִּסְמוּ בִשְׂקוֹ... וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם יַעֲקֹב
אֲבִיהֶם, אֲוֹתִי שְׂכַלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינְנו וְשָׁמְעוּן אֵינְנו וְאֵת בְּנֵימִין תִּקְחוּ" — מִשְׁפָּרוּ לוֹ אֶת כָּל פְּרֻטֵי
מְאוּרְעוּתֵיהֶם לֹא דָבַר עֲרִיץ אֵלֵיהֶם אֶת דְּבָרֵי הַקְּשִׁים, אֲלֵא מִשְׁנַמְצָא הַכֹּסֵף בְּאִמְתַּחְוֹתֵיהֶם. הַתְּחִיל לומר
לָהֶם "אֲוֹתִי שְׂכַלְתֶּם" (רו"ח), וְדָבַר זֶה — מִלְמַד, שְׁחֻשְׁדָן אֲבִיהֶם — מִשְׁרָאָה כֹּסֵף מִיּוֹתֵר
כְּאִמְתַּחְתָּם (רש"י כאן). או: שֶׁהֵם גָּבְרוּ תְּבוּאָה בְּלֵי לְשֵׁלֶם וְלָכֵן נִתְפַּס שָׁמְעוּן (רש"י), או: שֶׁהֵם מְכָרוּ אֶת
שָׁמְעוּן לְעֶבֶד וְאֵלּוֹ דְּמֵי מִקְחוֹ (מ"כ, ורש"י עה"ט), או: שֶׁהֵם הִרְגוּהוּ כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ לְיוֹסֵף מְכִירָה אוֹ הִרְיָגָה
(רש"י שם), וְזֶהוּ שֶׁאֲחֵרֵי שְׁהוּא אֹמֵר לָהֶם "אֲוֹתִי שְׂכַלְתֶּם", הוּא מְזַכֵּיר גַּם אֶת יוֹסֵף וּמְדַמָּה אֵלָיו אֶת
שָׁמְעוּן, שֶׁהִתְחִיל לְחַשׁוֹד אוֹתָם גַּם עַל יוֹסֵף, וְגַם עַל שָׁמְעוּן שֶׁעָשׂוּ לוֹ כִּיוּסֵף, וְלֹא כִפִּי שֶׁהֵם אֹמְרִים
שֶׁשָׁמְעוּן עָתִיד לְחַזֹּר וְשָׁשֵׁת דְּרִימָא, וּמִכֵּן חֲשָׁדָם שֶׁגַּם לְבִנְיָמִין הֵם מִבְּקָשִׁים לְעִשׂוֹת כַּךְ (רו"ח).

"וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, אֲוֹתִי שְׂכַלְתֶּם, וַיֹּסֵף אֵינְנו וְשָׁמְעוּן אֵינְנו וְאֵת בְּנֵימִין תִּקְחוּ, עָלֵי הִיוּ
כְּלוּנָח" — הוּא לְעִצְמוֹ "שְׂכֹל" אֵף שְׂבִטוֹת הוּא בְּתִשְׁעָה בְּנִים, וּמוֹסִיף לומר "עָלֵי הִיוּ כְּלוּנָח", וְכַלּוּמֵר:
מִכִּיּוֹן כִּי — כְּבַר יוֹסֵף אֵינְנו, וְשָׁמְעוּן אֵינְנו, הֲרֵי אֲנִי שְׂכֹל, שֶׁהֲרֵי — עָלֵי לְהַעֲמִיד שְׁנַיִם
עֶשֶׂר שְׂבָטִים, כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחַ לִי הַקֹּב"ה (כְּדַלְעִיל סח, יא, עב, ח), וְעַתָּה מִשְׁנַחֲסָר מִמֶּנִּי מִסְפָּרָם, כִּאִילוֹ אִין
בִּידֵי כּוֹלֵם, וּבִפְרֻט שְׂכָבֵר הִיוּ בִּידֵי וְעָלֵי הִיוּ כּוֹלֵם, וְאִבְרָתִים (רש"י כאן), וְהַצְטַעַר עֲלֵיהֶם "שָׁמָא לֹא זְכִיתִי
בָּהֶם וְאֲנִי מֵת בְּשָׁנֵי עוֹלָמֹתָא" (תְּנַחוּ וַיִּגֹּשׁ ח).

"וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל אָבִיו, אֶת שְׁנֵי בְנֵי תְּמִית אִם לֹא אֲבִיאֲנוּ אֵלַיךְ, תִּנַּח אוֹתוֹ עַל יְדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבוּ
אֵלַיךְ, וַיֹּאמֶר: לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם... וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שִׁיבְתֵי בִיגוֹן שְׂאוּלָה" — אֵינּוּ קוֹרָא לוֹ כֵּן בְּשֵׁמוֹ
"בְּנֵימִין", אֲלֵא מִתְאַרְהוּ "בְּנֵי", לומר בְּלַעַג עַל מַה שֶׁרְאוּבֵן מִיחָס אֶת בְּנֵימִין כְּבָנוּ שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר מִן
שְׁנֵי הַבְּנִים שְׁלוֹ, וְלומר שֶׁמִּכָּל מְקוֹם אִם יִקְרָה אֶסְוֹן לְבִנְיָמִין הוּא יֵרֵד בִּיגוֹן שְׂאוּלָה גַּם עַל בְּנוֵי שֶׁל
רְאוּבֵן, וְכַאֲשֶׁר — רַבִּי אֹמֵר: כֵּךְ הִגִּיב יַעֲקֹב עַל דְּבָרֵי רְאוּבֵן, בְּלֵי לְהַשִּׁיבוֹ אֵפִילוֹ עַל טַעוּתוֹ, וְרַק
אָמַר לוֹ בְּרוּרוֹת "לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם", וְכַלּוּמֵר: הֲרֵי זֶה בְּכוֹר שׁוֹטֵה — כְּבוֹר בְּכֵינִים, אֲבָל חֲסַר
תְּבוּנָה מְנַהֲיָגוֹת "וְכִי" (לְעִיל בְּסִימָן ו) — בְּנִיךְ לֹא בְּנֵי הֵם — "מַה נִּשְׁתַּנוּ בְּנֵיךְ מִקֵּינִי" (לִישׁ קמ"ח),
שֶׁאֲתָה עוֹשֶׂה אֶת בְּנִיךְ "עֲרֹבוֹן" עַל בְּנֵי, כְּמוֹ שֶׁאֲתָה מִכֵּן שְׁהוּא "בְּנֵי", גַּם הֵם בְּנִים לִי, וְכִי אִין מִיתָתָם
מִנְחָמָת אוֹתִי עַל חֲסָרוֹנוֹ, אֲלֵא מוֹסִיפָה יִגֹּון עַל יְגוֹנִי — אֲתָמָּהָא — תְּמוּהָ הוּא הִרְבַּרְ?!

מסורת המדרש
הא בבית לא עין בימ
לו: מכאן שאין
השטן מקטרג אלא
כשעת הסכנה ירשמו
שבת פי"ב ה"ד. תנחומא
ויגשיא, וירשמוהו,
מצורע"ט, תני מצורע"
ה, ראה שבת לב... זהר:
ח"א ענין קצת קצת
קצת...

ל-לה) וַיֹּאמֶר לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם וְגו' רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי
מְרִינוּס תְּרִוּהוֹן אָמְרִין בְּשֵׁם אָבָא נְהוֹרָאֵי בְּשַׁעָה שְׁהִיָּה
אָדָם אֹמֵר דְּבַר מְתַקֵּן לְפָנֵי ר' טְרַפּוֹן הִיָּה אֹמֵר 'כְּפַתּוֹר
וּפְרַח' וּבְשַׁעָה שְׁהִיָּה אֹמֵר דְּבַר שֶׁל פְּטָלָה הִיָּה אֹמֵר 'לֹא
יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם'.

פְּדָרָךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ בָּהּ וְגו' הָא בְּבֵית לֹא אָמַר ר' **אֲלֵיעָזָר** בְּן יַעֲקֹב מִכּוֹן שְׁאִין הַשְׁטָן מְקַטְרֵג אֲלֵא בְּשַׁעַת
הַסְּפָנָה.

י. (מג, ב"ה) וְהָרַעַב כְּבַד וְגו' וַיֵּהִי כַּאֲשֶׁר פָּלוּ וְגו'
וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה וְגו' אִם יֵשֶׁף מְשַׁלַּח וְגו' וְאִם אֵינְךָ

"וַיֹּאמֶר: לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם... וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שִׁיבְתֵי בִיגוֹן שְׂאוּלָה" — הַגַּם שֶׁנֶּחַן טַעַם לְסִירוּבוֹ,
דְּחָה בְּתַחֲלִילָה אֶת הַהֲצָעָה עַל הַסֵּף, רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי מְרִינוּס, תְּרִוּהוֹן אֹמְרִין — שְׁנֵיהֶם אֹמְרִים
— בְּשֵׁם אָבָא נְהוֹרָאֵי: כְּשַׁעָה שְׁהִיָּה אָדָם אֹמֵר דְּבַר — שֶׁל הַצְעָה — מִתּוֹקֵן — בְּתַבּוּנָה
וְדַעַת — לְפָנֵי רַבִּי טְרַפּוֹן, וּבִקְשָׁ לְקַבֵּל אֶת הַדְּבַר, הִיָּה אֹמֵר: "כְּפַתּוֹר וּפְרַח", כְּמוֹ כָּל כְּפַתּוֹר
וּפְרַח שְׁבַמְנוּרָה שְׁבַמְשַׁכֵּן (שְׁמוֹת כה, לג), שֶׁהֵם תּוֹאמִים זֶה לְזֶה וּמִפִּיָם וּמִהַדְרִים אֶת הַמְּנוּרָה, מַעֲשֶׂה
חֲכָמָה וְתַבּוּנָה וְדַעַת, וּבְשַׁעָה שְׁהִיָּה אֹמֵר — אָדָם, לְפָנָיו — דְּבַר שֶׁל בְּטָלָה — מְדַבְּרִים
בְּטָלִים, שְׁאִין בָּהֶם תְּבוּנָה, וְהוּא יִבְקֵשׁ לְרַחוּת הַדְּבַר עַל הַסֵּף, הִיָּה אֹמֵר: "לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם",
כְּרוּגְמַת יַעֲקֹב שְׂרָחָה בְּתַחֲלִילָה אֶת הַהֲצָעָה בְּלֵי שׁוּם נְחִינָת טַעַם, כְּרֹאֵי לְדַבְּרִים שְׁאִין בָּהֶם תְּבוּנָה, וְקִרְהוּ
אֶסְוֹן בְּדָרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ בָּהּ, וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שִׁיבְתֵי בִיגוֹן שְׂאוּלָה — דְּקָדַק לומר "בְּדָרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ בָּהּ",
וּמִשְׁתַּמֵּעַ מְרַבְּרֵי עֲלוּל אֶסְוֹן לְקָרוֹת לוֹ רַק בְּדָרֶךְ, הָא — אֲבָל — בְּבֵית לֹא — יִתְכַן אֶסְוֹן, אִם
גִּדְרַת שָׁמַיִם הִיא, מַה לִּי בְּבֵית מַה לִּי בְּדָרֶךְ (ע"י ב"מ לו:)? אָמַר רַבִּי אֲלֵיעָזָר בְּן יַעֲקֹב: מִיִּכְן
(=מִכֵּן) אֲתָה לְמַד — שְׁאִין הַשְׁטָן מְקַטְרֵג — עַל הָאָדָם, אֲלֵא כְּשַׁעַת הַסְּכָנָה, שְׁאוּ פִּנְקִסוּ
פְּתוּחַ לְפָנֵי דִין שְׁמַיִם (רש"י שְׁבַת ב, ו, ע"י"ש), כַּאֲשֶׁר הוּא נִתּוֹן בְּסִכָּנָה, וְהֲרֵי "כָּל הַדְּרָכִים בְּחֻקֵּי סִכָּנָה"
(רש"י בְּרַכּוֹת ד, ז), וְחֲשַׁשׁ יַעֲקֹב מִן הַדָּרֶךְ.

י. "וְהָרַעַב כְּבַד בְּרָעַךְ, וַיֵּהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לְאָכּוֹל אֶת הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר תְּבִיאוּ מִמִּצְרַיִם, וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם
אֲבִיהֶם שׁוּבוּ שְׁבוּרוּ לִנוּ מֵעַתָּה אוֹכֵל, וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֹאמֵר, הַעַד חַעֲרִיד בְּנוֹ הָאִישׁ לֹאמֵר לֹא תִרְאוּ מִנִּי
בְּלֵתֵי אַחִיכֶם אַתְכֶם, אִם יֵשֶׁךְ מְשַׁלַּח אֶת אֲחִינּוּ אֲתָנוּ, נִרְדָּה וְנִשְׁבַּרְתָּ לָךְ אוֹכֵל, וְאִם אֵינְךָ מְשַׁלַּח, לֹא
נִרְדָּה, כִּי תֹאשׁ אֲמַר אֵלָינוּ לֹא תִרְאוּ מִנִּי בְּלֵתֵי אַחִיכֶם אַתְכֶם" — הַגַּם שֶׁיַּעֲקֹב יָדַע כְּבַר מֵאוֹ בּוֹאֵם מִמִּצְרַיִם
שֶׁהוֹהִירִים הָאִישׁ בְּמִצְרַיִם שֶׁלֹּא יִשׁוּבוּ אֵלָיו בְּלֵי בְּנֵימִין, וְכִי שָׁמְעוּן אֶסְוֹר כְּכֵן עֲרוּבָה לָכֵךְ, חָזַר יְהוּדָה
עַתָּה שׁוֹב וְהַקְּדִים יָדִיעָה זֶה לְתִשׁוּבָתוֹ, וְהַגַּם שְׂכָבֵר הַקְּדִימָה לְתִשׁוּבָתוֹ, הוּא חוֹזֵר שׁוֹב כְּסוּף דְּבָרֵי
וְאֹמֵר אֶת הַדְּבַר שְׂכָבֵר אֹמֵר בְּתַחֲלִילָה, שֶׁהָאִישׁ אָמַר לָהֶם שֶׁלֹּא יִרְאוּ פָּנָיו בְּלַעֲדֵי אַחִיהֶם וְהוֹסַפְתָּ דְּבַר זֶה
הוּא כְּנִחְיָת טַעַם לְמַה יִּסְרְבוּ לְדַבֵּר אֲבִיהֶם לְלַכֵּת בְּלֵי בְּנֵימִין וְלומר לַאִישׁ שֶׁאֲבִיהֶם חֲשַׁשׁ מִסְכָּנָת

→ את רעהו חיים בלענו. רבי חנניא בן תרדיון

למעלה מיסוריו יסורו ממנו. וכל שכן אם יצטער על צער המגיע ממנו בשעת חטאו וישוב על חטאו שעל הצער הזה יקבל שכרו כמאמר חכמינו זכרונם לברכה (יומא פו): ודונות נעשו לו כזכויות לזה אמרו "כופלין לו" על שני מיני הצער הנזכרים לעיל. וזהו מה שאמר הכתוב (ישעיה מ, א): נחמו נחמו עמי וגו' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה. לא אמר ככל חטאתיה כי אם בכל חטאתיה כי בכל חטא לקחה שתי פעמים על שני מיני הצער אשר נצטערה עליהם. על כל פנים התפלה צריכה להיות לא על צער שלנו כי אם על צער השכינה וכמו שכתוב גבי חנה (שמואל א, י) שהיתה מרת נפש עם כל זה ותתפלל אך על ה' וכמו שאמרו (ברכות לא): שהטיחה דברים כלפי מעלה רצה לומר למה יגיע לך צער מזה וכן לשבחו של משה דרשו רבותינו זכרונם לברכה (שם לב). אל תקרי אל ה' אלא על ה'. ועל דרך זה יובן מה שאמרו במשנה וכי ידיו של משה כו' אלא כל זמן שמסתכלין כלפי מעלה רצונם לומר לחוש להפגם של מעלה אז היו גוברים ונוצחים. וכן יעצנו התנא הוי מתפלל בשלומה של מלכות שמים ובשלומה יהיה לך שלום:

ואמר שאלמלא מוראה כו'. כי כבר כתבתי כמה פעמים שיראת העונש מועיל שעל ידי זה לא ירא לא מחיות ופתנים. והבלתי ירא מה' מוכן ומוכרח לירא מקטן שבמזיקין. ולכך הוי מתפלל כו' שעל ידי כך לא יבלע איש לרעהו ואחרי זה ישוב הדבר מפני יראת הרוממות:

איש את רעהו כו'. ירצה כי המה יותר גרועים מדגים שבים

אם קטן בן שנה אשר לא ידע כי מצואתו לא רוחץ ואיך נעזי פנינו אנחנו לבקש כן. אם כן איפוא אין לנו להתפלל רק על צרות כלל ישראל במקום שיש חלול שמו יתברך שמו אשר אך למענו יעשה. וגם בצרות יחיד יתפלל על זה האופן כמאמר חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין מו). אמר רבי מאיר בזמן שהאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי כו'. וכביכול משתתף הוא בצער של כל יחיד וכמו שאמרו (שבת קמה): לא די שחוטאים אלא שמטריחים אותי איזה פורענות להביא כו'. כי כביכול זהו לטורח עליו. ולזה כווננו חכמינו זכרונם לברכה (ברכות סג). כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו [נפש החיים שער ב פרק יב ד' ז' ע"א ע"ב] כי מצטער הוא על צער המגיע לו יתברך שמו מצערו. ובגלל הדבר הזה יקשיב ה' וישמע לו להסיר צערו:

ומה שאמרו כופלין לו כי על דרך זה יצטער האדם על שני מיני צער שגרם לו יתברך שמו כביכול. כי לא לבד בעת בוא היסורים על האדם גרם צער למעלה כי אם גם בעת אשר חטא האדם ואז היה הצער כביכול יותר נעלה. כמו בן המתפתה ביינו ונפל ושבר מפרקתו והוא אינו יודע מאומה מזה כמו שכתוב (משלי כג, לה): הכוני בל חליתי הלמוני כל ידעתי. אך אביו מרגיש תיכף הצער ושלח לדרוש ברופאים אם יחיה מחולי זה וכאשר הרופאים בשרוהו על חייו אך לקחו אותו וקשרו השכר באגד ובקשר אמיץ וכאשר סר יינו מעליו והיה כאחד האדם והתחיל מר צורח על כאבו ואביו מצטער מזעקתו ומקול אנחתו אבל עם כל זה הוא רק קצת צער לעומת הצער הראשון שהיה לו מקודם אשר דאג על חייו. כן ממש הוא תורת חטאת האדם ויסוריו כי בעת יסוריו ותיקון מכתו וקלקלתו אז הוא מרגיש ולא בעת החטא אשר מכתו טריה. אך עם כל זה אם יצטער על הצער המגיע

מורנו הרי האון ה' חיים כצ"ל
אל"כ ולי"ט ית"ק ורח"א"י

ג רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח): כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר (יחזקאל מא): וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

ולזה אמרו נדברו כי כל אחד נדבר מחבירו וחבירו הוא המדבר ולכן סיים במדרש בשכר זה הקב"ה שומע תפלתו שנאמר ויקשב וגו'. והוא מדה כנגד מדה נגד שעשה אזנו כאפרכסת ושמע דברי חבירו ולא החשיב דברי עצמו לכך הקדוש ברוך הוא גם כן שומע תפלתו:

שלשה שאכלו כו'. יובן על פי הכתוב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים ואמרו חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין סד.) פעור עבודתה בהתרוצה. והנה מה כיונו כזה לעשות דבר בזוי כזה לאלהיהם. אך ידוע דברי קדוש ה' מכובד האלהי מוריניו הרב חיים וויטאל ז"ל על פסוק (דברים ח, ג): כי לא על הלחם לברו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'. הענין הוא כי ודאי הנשמה אינה ניונת מהלחם הגשמי. אך בשעה שאמר הקב"ה "תוצא הארץ דשא" וכן כל המאורות נוצר מהבל פיו יתברך שמו כח להדבר ההוא ומקיים הדבר ובהעדר השגחתו וכחו יעדר גם

אומר: שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר (תהלים א): ובמושב לצים לא ישב. אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה ביניהם, שנאמר (מלאכי ג): אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו. אין לי אלא שנים, מנין שאכלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר? שנאמר (איכה ג): ישב בדרך וידם פי נטל עליו.

שהגדול בולע את הקטן. אבל בבני אדם איש את רעהו אף כי גדול הוא כמוהו (וכן פירש המדרש שמואל):

7< שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים. רצה לומר ביניהם אין דברי תורה אבל לומדין כל אחד בפני עצמו והוא לאות כי כל אחד מתלוצץ על תורת חבירו:

אבל שנים כו' נדברו. ולא אמרו דברו כי אם נדברו כי אם ילמדו יחד לשם שמים שמה שלא יבין יבינהו חבירו אז אין תכליתו מה שידבר הוא רק מה שידבר חבירו והוא יקשיב מה שלא יבין